

Virtuelna izložba Zavičajnog muzeja u Visokom – *Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982): Zaostavština predmeta i fotografija s kraja 19. i početka 20. stoljeća*

U povodu obilježavanja ICOM-ova Međunarodnog dana muzeja, u subotu, 16. maja 2020. god. u Zavičajnom muzeju Visoko priređena je i “otvorena” virtualna izložba pod nazivom *Marica Vojnović, Visočanka (1892–1982): Zaostavština predmeta i fotografija s kraja 19. i početka 20. stoljeća*. Prvi je put da je Zavičajni muzej – Visoko pripremio jednu virtuelnu izložbu, a riječ je o prezentaciji jednog dijela njene zaostavštine koja se u Muzeju čuva od 1981. godine.

Za promoviranje muzeja danas se više ne mora nužno biti pod muzejskim krovom. Pandemija koronavirusa uveliko je izmijenila način rada muzeja u cijelom svijetu. Mnogi muzeji morali su odustati od planiranih i već najavljenih događanja koji su uključivali ulazak u muzeje i rad s posjetiteljima, što je utjecalo na to da muzeji i institucije kulture zatvore svoja vrata za posjetioce i da svoj rad nastave u skladu sa preporukama ICOM-a – onlajn, do daljnjeg, na društvenim mrežama i različitim digitalnim platformama. Ali, muzeji su navikli biti prilagodljivi i stvarati programe s minimalnim sredstvima i u nemogućim uvjetima, posebno kada je riječ o bosanskohercegovačkim muzejima.

Izložba je predstavljena na muzejskoj onlajn platformi i podijeljena na interaktivnoj mapi ICOM-a u maju 2020. godine. Realizirana je u dva digitalna formata kao sedmominutni videozapis dijaprojeksije fotografija s tekstom uz muzičku podlogu i kao PPTX dokument s 41 stranicom u pdf. formatu. Dostupan je na bosanskom i na engleskom jeziku u dva zasebna linka na veb-stranici Muzeja.

Na izložbi je, najvećim dijelom, predstavljena fotografska građa iz vrijedne zaostavštine Marice Vojnović (1892–1982) koja daje i veliki doprinos u rasvjetljavanju različitih kulturnih, historijskih i umjetničkih tendencija tog vremena prikazujući i kontinuitet razvoja

fotografije. Na temelju odabrane građe izložbom je ukazano na značaj fotografije kao medija, pojavu fotografskih ateljea i ulogu fotografa. Istaknuta je uloga fotografije kao dokumenta kulturnohistorijskih dešavanja u periodu od kraja 19. do prve polovine 20. stoljeća. Umjetnički, etnografski, dokumentarno-historijski značaj fotografije ono je što je čini superiornim medijem u umjetnosti tokom cijelog 20. stoljeća. To je razlogom više zbog kojeg je fotografska građa iz zaostavštine M. Vojnović u Muzeju vrijedan primarni dokument i za daljnja istraživanja.

Općenito govoreći, fotografija ima značajnu ulogu u stvaranju muzejske dokumentacije i prenošenju informacija o muzejskim predmetima ili spomenicima baštine, te u promotivnoj i marketinškoj upotrebi. Kao takva, fotografija predstavlja samostalni medij. No, ona je i sastavni dio štampe, dopisnih karti, sredstvo identifikacije i dokument. Determinacija fotografskog materijala u muzeju dugotrajan je posao jer zahtijeva poznavanje fotografiranih osoba, događaja, materijala i tehnika. Ali, bez zapisanih podataka na poleđini ili vjerodostojne legende fotografija je neupotrebljiva za muzejske djelatnike i istraživače.

Na izložbi je predstavljena 21 fotografija iz zaostavštine. Uz svaku fotografiju dat je sadržaj na osnovi kojega je ukazano na umjetnički, stilski, kulturni i historijski značaj. Moguće je razlikovati više vrsta fotografskog materijala pa su tako prezentirane:

- kaširane fotografije (kat. br. 2, 3, 12, 17);
- fotografije (kat. br. 20);
- dopisne karte sa studijskom fotografijom (kat. br. 1, 4-6, 11, 13-16, 18, 19), prazničnim motivom (kat. br. 7), reprodukcijom umjetničkog djela (kat. br. 8) i poznatim filmskim ličnostima (kat. br. 9-10);
- lični dokument (kat. br. 21).

Na fotografijama preovladavaju portreti: grupni (kat. br. 1-4, 14, 17, 20), pojedinačni (kat. br. 9-12, 15-16, 18, 21), portreti djece (kat. br. 13, 19) te snimci koji prikazuju svakodnevni život i događaje poput druženja i svadbi (kat. br. 5-6). U tehničkom smislu odlikuju se crno-bijelim tonovima (kat. br. 2, 6, 8, 12, 17, 19-21) kod kojih se ponekad provlače toplije nijanse smeđe (kat. br. 14-16) ili zelene (kat. br. 13), dok su neke razvijane u čistim smeđim tonovima (kat. br. 1, 3-5, 9-11, 18), što im daje određenu draž i toplinu. Za razliku od uobičajenih tonova, samo je jedan predmet u boji koji pripada štampanom

materijalu (kat. br. 7). Dimenzije fotografskog materijala nisu standardizirane, ali ostaju u okvirima formata karakterističnog za period nastanka: 8,1 x 11,3 cm; 8,5 x 13,5 cm; 9 x 14 cm; 10,8 x 14,7 cm; 14,6 x 10,25 cm.

Većina fotografija prikazanih na ovoj izložbi nastala je u fotografskim radionicama i ateljeima u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj u rasponu od kraja 19. do druge polovine 20. stoljeća. Dopisne karte – razglednice oslanjaju se na štampani materijal, ali i na fotografiju.

Na dopisnim kartama štampani su motivi poznatih slikara te fotografski portreti poznatih ličnosti, pjesnika i holivudskih glumaca, gradski motivi i panorame za koje su izdavačke kuće polagale prava na izdavanje poput izdavačkih kuća u Mostaru (BiH), Hrvatskoj, Srbiji, Njemačkoj, Austriji i Francuskoj. Izložena je i fotografija u obliku ličnog dokumenta s vlastoručnim potpisom M. Vojnović kao glavno sredstvo identifikacije vlasnika dokumenta. Odabrani fotografski materijal nije hronološki predstavljen na ovoj izložbi, ali njihovo datiranje u potpunosti odgovara navedenom vremenskom okviru.

Metodologija obrade obuhvatila je naziv, kategorizaciju ili vrstu materijala, dimenziju, dataciju i naziv ateljea ili fotografa (ukoliko je to bilo moguće). Svaka fotografija popraćena je kratkim opisom i značajnim ili zanimljivim informacijama o portretiranim licima ili autorima fotografije.

U nastavku je pregled kataloških jedinica predstavljenih na izložbi:

1. *Portret mladih dama Marice i Natalije Vojnović*. Dopisna karta sa studijskom fotografijom smeđih tonova; 8,1 x 11,3 cm; prva polovina 20. st.; nepoznat fotografski studio.
2. *Portret bračnog para iz Dubrovnika*. Kaširana fotografija crno-bijelih tonova; 10,2 x 14,5 cm / 10,7 x 16,5 cm; 1911/1912; fotograf Atelier Ideal J. Berner, Gruž – Gravosa.
3. *Bračni par Milenija A. Ćurovićeva i Svetozar (Ž?) Stojković, Dobrun – Bosna, Sereni, Kragujevac*. Kaširana fotografija mliječno-smeđih tonova; 14,6 x 10,25 cm / 16,4 x 10,6 cm; kraj 19. i početak 20. st.; Photographisches Atelier Serafin Sperling, Višegrad.
4. *Studijski portret bračnog para Mihaliček*. Dopisna karta s fotografijom smeđe-sivih tonova; 8,5 x 13,5 cm; 13. 10. 1935; Walter Tausch, Sarajevo.

5. *Svatovi*. Dopisna karta s fotografijom crno-bijelih tonova sa smeđim nijansama; 8,8 x 13,9 cm; oko 1920; nepoznat fotografski studio.
6. *Svadba Muharema iz Liječna, Bosna*. Dopisna karta s fotografijom crno-bijelih tonova; 9 x 14 cm; 22. 3. 1926; nepoznat fotografski studio.
7. *Vaskrsna čestitka od Fatime iz Mostara*. Dopisna karta s prazničnim motivom – razglednica; 8,9 x 14 cm; 22. 4. 1927; izdanje knjižare Trifka Dudića, Mostar, 178.
8. *Dopisna karta Matilde Mihaliček iz Sarajeva*. Dopisna karta s fotografskom reprodukcijom umjetničkog djela crno-bijelih tonova; 9 x 14,1 cm; 1921–1925; izdavač Merkur, Zagreb: W. R. B. & Co. W. III: Galerija bečkih umjetnika, 203.
9. *Dopisna karta s fotografijom njemačke glumice Lil Dagover (1887–1980)*. Dopisna karta s fotografijom poznatih filmskih ličnosti – razglednica smeđih tonova; 9 x 13,9 cm; do 1935; Ross Verlag (1920–1940); Njemačka.
10. *Dopisna karta s fotografijom američke glumice Bebe Daniels (1901–1971)*. Dopisna karta s fotografijom poznatih filmskih ličnosti – razglednica smeđih tonova; 9,2 x 14,2 cm; do 1935; Iris Verlag (1920–1930); Austrija.
11. *Dopisna karta iz ateljea Alfreda Noyera*. Dopisna karta s fotografijom smeđih tonova; 8,6 x 13,7 cm; do 1930; Atelje Alfred Noyer, Pariz, Francuska.
12. *Studijski portret dame*. Kaširana fotografija crno-sivih tonova; 10,8 x 14,7 cm / 15,7 x 21,7 cm; 1920; Atelir Ivica Lisac (prije Ferber Šmidt), Kralja Petra, ul. preko puta Srpske crkve, Sarajevo.
13. *Studijski portret dječaka Radmila*. Dopisna karta s fotografijom crno-bijelih tonova sa zelenom nijansom; 14,5 x 10,3 cm; 1941; Foto Narančić, Aleksandrova 53 (Salomova palata), Sarajevo.
14. *Portret Jelene i Matilde Mihaliček*. Dopisna karta s fotografijom sivo-smeđih tonova; 8,6 x 13,1 cm; oko 1932; Foto Hedda, Aleksandrova 53, Sarajevo.
15. *Portret mladog gospodina*. Dopisna karta s fotografijom crno-bijelih tonova smeđe nijanse; 8,9 x 14 cm; do 1930; nepoznat fotografski studio.
16. *Dopisna karta s fotografijom Alekse Šantića (1868–1924)*. Dopisna karta s fotografijom crno-bijelih tonova sa smeđim nijansama;

8,9 x 13,3 cm; prva polovina 20. st.; izdavač S. B. Cvijanović, Beograd, Srbija.

17. *Portret dvojice mladića.* Kaširana fotografija crno-bijelih tonova; 3,5 x 5,6 cm / 8,2 x 12,5 cm; do 1918; Elektro-Fotograf, Sarajevo, Franz Josefstr. 21.
18. *Studijski portret dame sa šeširićem.* Dopisna karta s fotografijom smeđih tonova; 8,2 x 11,5 cm / 8,8 x 13,6 cm; 1930-ih; Foto Đ. Božić, Sarajevo.
19. *Portret dječaka s drvenim konjićem.* Dopisna karta s fotografijom crno-bijelih tonova; 8,4 x 13,7 cm; 1930–1940; Foto Atelje M. Karahasanović, Sarajevo.
20. *Marica Vojnović s prijateljicama.* Fotografija crno-bijelih tonova; 8,8 x 6,3 cm; od 1940; Foto-Konjičanin Visoko.
21. *Putnička legitimacija za povlaštenu vožnju iz 1923. godine na ime Marica Vojnović s fotografijom i vlastoručnim potpisom.* Lični dokument s fotografijom crno-sivih tonova; 7,4 x 11,7 cm / 9,9 x 3,7 cm; 1905–1910; Elektro-Fotograf, Sarajevo, Franz Josefstr. 21.

Organiziranjem jedne ovakve izložbe Zavičajni muzej – Visoko želio se odužiti sugrađanki Marici Vojnović za ustupljenu kolekciju te sačuvati sjećanje na nju. Iskorakom u virtualni svijet ovom izložbom Zavičajni muzej – Visoko priključio se svjetskoj zajednici muzeja, što će biti dio i način rada muzeja i u budućnosti.

Habiba Efendira-Čehić
Dženana Arnautović